

Preek over Mattheus 27,25 (Dodenherdenking) – Hoe antisemitisch was Mattheus?

Voorzang: Psalm 99, 1 en 3

Votum en Groet

Zingen: Psalm 99, 6 en 8

Gebed om het licht van de Heilige Geest

Schriftlezingen: Ezechiël 18,25-32 en Handelingen 3,11-26

Zingen: Gezang 225, 1. 3 en 4

Verkondiging van Mattheus 27,25

Zingen: Gezang 481, 1 en 3

Dankzegging en voorbeden

Leefregels

Zingen: Gezang 317, 2

Collecte

Zingen: Gezang 411, 1 en 6

Zegen

Gemeente van onze Heer Jezus Christus!

Er zijn teksten die je wel voor altijd uit de Bijbel zou willen schrappen.

Je zou wensen, dat ze er nooit in waren opgenomen.

En ik denk dat deze tekst bij heel wat mensen boven aan zo'n lijstje staat.

Wat zit hier een wereld aan ellende aan vast.

Ellende met name voor ontelbaar veel Joden.

Juist op een dag als vandaag kunnen we daar niet omheen.

Als we vandaag de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog gedenken, dan zijn daaronder de Joden immers het hoogst in aantal.

Zes miljoen Joden zijn omgekomen in de kampen in Duitsland en Polen.

Zes miljoen Joden zijn uit kille berekening opgepakt, weggevoerd en uitgeroeid.

Deze verschrikking staat bekend als de Holocaust.

De Joden zelf noemen het de shoah, wat zoiets als catastrofe betekent.

Een huiveringwekkende dieptepunt van het leed dat het Joodse volk door de eeuwen heen is overkomen.

Het is werkelijk onvoorstelbaar wat dit volk heeft moeten ondergaan.

Hebt u wel eens iets gelezen over de geschiedenis van het Joodse volk?

B.v. *De Bron* van James Michener?

Of *Wanderings* van Chaim Potok?

Je houdt je ogen niet droog bij de verschrikkingen die Joden hebben meegemaakt.

En in die geschiedenis van lijden van het Joodse volk heeft deze tekst uit het lijdensverhaal van Jezus een bijzondere rol gespeeld.

Zo'n bijzondere rol dat we niet heen kunnen om de vraag: *Wat voor verband bestaat er tussen het lijden van Jezus en het lijden van het Joodse volk?*

Bestáát er verband tussen?

Er zijn tot op vandaag christenen, die daar volmondig ja op zeggen.

Ik weet niet of de naam van Jenny Goeree u iets zegt.

Jenny Goeree is een evangeliste, die begin jaren negentig nogal in opspraak was.

Dat kwam door uitspraken, die volgens velen behoorlijk antisemitisch waren.

Ze heeft zich destijds daarvoor zelfs voor de rechter moeten verantwoorden.

Zij legde nl. een vrij onmiddellijk verband tussen het lijden van het Joodse volk, inclusief de shoah, en het lijden van Christus.

Volgens Jenny Goeree hadden de Joden de shoah aan zichzelf te wijten.

Want hebben de Joden het niet over zichzelf uitgeroepen?

Hebben ze hun lijden niet als een vloek over zichzelf heen gehaald?

Ze hebben toen toch gezegd: *Laat het bloed van Christus maar komen over ons en onze kinderen?*

Daarmee hebben ze toch zelf Gods oordeel uitgelokt?

Dan is het toch te verwachten dat ze zoveel ellende meemaken?

Zolang ze zich niet bekeren tenminste.

Ik denk dat er vandaag weinig christenen zijn die dat Jenny Goeree nazeggen.

Maar tot aan de Tweede Wereldoorlog was haar opvatting vrij algemeen verbreid onder de kerkmensen.

Zo ontvingen in 1934 alle CG kerkenraden een circulaire van een synodaal deputaatschap om hen te stimuleren tot zending onder de Joden.

In die circulaire werd zonder schroom gesproken over de Jood die nog altijd gebukt gaat onder het vonnis dat hij over zichzelf en zijn zaad heeft uitgeroepen.

Dat is dan een jaar nadat Hitler in Duitsland aan de macht gekomen is.

En korte tijd daarna zal hij zijn programma voor de Endlösung starten.

Een ander voorbeeld.

Onder veel gelovigen is al sinds jaar en dag het bijbelcommentaar van Matthew Henry bijzonder populair.

Matthew Henry was een vrome christen die in Engeland leefde aan het eind van de 17^e en in het begin van de 18^e eeuw.

Hij heeft een compleet commentaar op de Bijbel geschreven dat ook in Nederland bij veel christenen geliefd was en nog is.

Het is vandaag zelfs nog digitaal te raadplegen op de Online-bible cd-rom.

In zijn verklaring van onze tekst zegt Henry o.a.

Zij zeiden: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen, en God zei daar Amen toe: zo zal uw oordeel zijn; gelijk zij den vloek hebben liefgehad, is hij over hen gekomen. Het ongelukkige overblijfsel van dit door God verlaten volk gevoelt het tot op den huidigen dag. Van den tijd, toen zij dit bloed over zich inriepen, zijn zij vervolgd door het ene oordeel na het andere, totdat zij geheel en al ten ondergang werden gebracht...

M.a.w. wat de Joden hebben meegemaakt in het jaar 70 – de val van Jeruzalem – en in de tijd van de kruistochten en tijdens de pogroms in Rusland en Polen...

En dan nog de hel van de laatste wereldoorlog.

Dat hebben ze aan zichzelf te wijten.

Dat is allemaal het gevolg van wat toen in Jeruzalem geroepen is.

Toen hebben zij de oordelen van God naar zich toe hebben getrokken.

Deze uitleg van dit woord is al heel snel in de kerk opgekomen.

Al in de tweede eeuw werd de val van Jeruzalem uitgelegd als oordeel van God.

De vervulling van de vloek die het Joodse volk over zichzelf had uitgeroepen.

Later in de geschiedenis is men nog een vreselijke stap verder gegaan.

In de tijd van de kruistochten en later in de pogroms gingen christenen God zelfs helpen om het oordeel aan de Joden te voltrekken.

Ze waren toch de moordenaars van de Zoon van God?

Dat mocht toch niet ongewroken blijven?

En zo heeft de kerk zich schuldig gemaakt aan Jodenhaat en Jodenmoord.

Zeker, er zijn gelukkig ook andere verhalen te vertellen.

Als je vandaag het museum van de Jodenvervolging in Jeruzalem bezoekt, Yad Vashem, dan kom je door de laan van de rechtvaardigen.

Dan kom je langs rijen bomen, geplant voor hen die in de laatste wereldoorlog ook vele Joden hebben gered.

En onder hen zijn vele christenen, die dit deden uit liefde voor het Joodse volk.

Maar al die rechtvaardigheid kan niet bedekken alle onrechtvaardigheid die juist in naam van Christus de Joden is aangedaan.

Is de kerk niet teveel een bron van antisemitisme geweest?

Nu, sommigen beweren zelfs dat antisemitisme al terug te vinden bij Mattheus.

Mattheus, zeggen zij, heeft de Joden woorden in de mond gelegd, die hen sinds die tijd altijd zijn nagedragen.

En zo heeft Mattheus de relatie tussen de kerk en Israël onder spanning gezet.

Dus, zeggen deze christenen, moeten we dit woord inderdaad maar schrappen.

Laten we het maar gewoon uit de Bijbel knippen.
Want het heeft al teveel kwaad aangericht.

Maar laten we nu eerst eens goed naar dit woord kijken.
Mattheus vertelt hoe Jezus tegenover Pilatus staat.
De spanning op het plein voor het stadhouderslijk paleis loopt op.
Pilatus voelt zich onder druk gezet iets te doen waar hij helemaal geen zin in heeft.
Het doodvonnis uitspreken over een man, waarin hij geen kwaad ontdekken kan.
Maar om de één of andere reden, die hij niet begrijpt, willen de leiders van hem af.
Ook de massa die daar staat te schreeuwen lijkt een bloedhekel aan hem te hebben.

Dus maar toegeven aan die druk?
Pilatus voelt er zich niet gelukkig bij.
Maar hij kan er ook niet tegenop.
Demonstratief laat hij dan water halen en hij wast zijn handen.
Zo verklaart hij onschuldig te zijn aan de dood van die man.

Dat is het moment waarop het volk roept: *Zijn bloed over ons en onze kinderen.*
Maar wat zeggen ze dan precies?
Volgens vele uitleggers is dit dus een zelfvervloeking.
De Joden riepen met deze woorden Gods vloek over zich heen.
En zelfs over hun kinderen tot in verre geslachten.

Laten we even aannemen dat dit waar is.
Dat die mensen daar voor Pilatus inderdaad zichzelf hebben vervloekt.
En ook nog hun nageslacht.
Maar kon dat dan werkelijk gelden voor alle generaties na hen?
Tot in de 20^e eeuw?
Had dat woord dan zo'n macht, dat het oorzaak werd van de vele miljoenen slachtoffers van jodenvervolgingen de eeuwen door?
Is het mogelijk dat enkele honderden Joden – want meer kon het plein voor Pilatus' paleis onmogelijk bevatten – zoveel onbeschrijfelijk leed hebben veroorzaakt?
Leed voor tallozen, die nauwelijks of helemaal niet geweten hebben wat zich daar in het jaar 33 in Jeruzalem heeft afgespeeld?
En moeten we echt geloven dat God dit onbedachtzame woord alle Joden van toen en later heeft aangerekend?
Dezelfde God die bij monde van Ezechiël toch zo duidelijk heeft gezegd, dat kinderen nooit gestraft zullen worden om de zonden van de vaders?
Dat past toch eenvoudig niet bij wat we weten over Gods rechtvaardigheid!

Maar het is ook de vraag of we deze uitspraak van de Joden inderdaad moeten zien als een zelfvervloeking.
Daarmee wordt dit woord veel te negatief geladen.
Waar gaat het om?
De Joden zien hoe Pilatus helemaal geen zin heeft in een vonnis over Jezus.
Hij probeert er aan alle kanten onderuit te komen.
Hoe moet hij dit straks verantwoorden bij zijn superieuren?
En dan komt die act met het wassen van zijn handen.
Pilatus wil aan Jezus geen vuile handen maken.
Maar hij kan ook niet onder de druk uit toch een doodvonnis uit te spreken.

En dan roept het volk: *Zijn bloed over ons en onze kinderen...*
Dat is een uitdrukking die we in de Bijbel vaker tegenkomen.
Eén voorbeeld: het verhaal van de verspieders in Jericho die Rachab verborg.
Als ze vertrekken beloven ze Rachab dat zij en haar familie bij de val van Jericho gespaard zullen blijven.
Rachab moet dan al haar familie bij haar in huis halen.
Als iemand van hen het huis verlaat als de stad valt, dan komt zijn bloed op zijn eigen hoofd.
D.w.z. zo iemand staat zelf schuldig aan zijn dood.

Maar als iemand in Rachabs huis gedood zou worden, dan komt zijn bloed op het hoofd van de verspieders. Zo stellen die mannen zich verantwoordelijk voor het leven van Rachabs familie.

En dat is ook wat in het proces tegen Jezus gebeurt.

Als Pilatus zijn handen in onschuld wast, roept de menigte: *Wij nemen de volle verantwoordelijkheid voor zijn kruisdood op ons!*

Ze zijn zo zeker van hun zaak, dat ze dat aandurven.

Als dit besluit kwalijke gevolgen heeft, dan nemen zij die voor hun rekening.

Dat is wat zij zeggen.

En bij die kwalijke gevolgen zullen ze richting Rome gekeken hebben.

Misschien dat van die kant het vonnis aangevochten kon worden.

Aan een oordeel van God hebben ze niet gedacht.

Ze denken juist God een dienst te bewijzen door Jezus aan het kruis te brengen.

Ze twijfelen geen moment aan de rechtvaardigheid van hun zaak.

Dus er is helemaal geen sprake van een vloek die zij over zichzelf uitriepen.

En zo is het door de allereerste christenen dan ook helemaal niet opgevat.

Dat blijkt wel uit het boek Handelingen.

Daar lezen we in de eerste hoofdstukken diverse toespraken van Petrus en de andere apostelen tot het Joodse volk.

We lazen zo even Handelingen 3.

De toespraak van Petrus n.a.v. de genezing van de verlamde bij de Schone Poort.

Petrus haast zich om die genezing toe te schrijven aan Jezus.

Jezus, die nog maar onlangs is gekruisigd.

En dan deinst Petrus er niet voor terug daar inderdaad zijn hoorders voor verantwoordelijk te stellen.

Vs. 13: U hebt Hem overgeleverd en verloochend voor Pilatus, terwijl deze van oordeel was dat Hij moest worden losgelaten.

Vs. 14: U hebt de Heilige en Rechtvaardige verloochend.

En in plaats daarvan vroeg u de vrijheid van een moordenaar.

Vs. 15: U hebt de leidsman, de gids naar het leven gedood.

Stuk voor stuk zware beschuldigingen, die er niet om liegen.

De Joden, die Jezus aan het kruis schreeuwden, hebben inderdaad een zware verantwoordelijkheid op zich geladen.

Maar spijkert Petrus hen nu op dat verleden vast?

Wordt hij nu verkondiger van Gods vloek over hen tot in alle eeuwigheid?

Omdat zij de moordenaars zijn van de Zoon van God?

Geen sprake van.

Luister nog maar eens naar wat hij vervolgens zegt in vs. 17:

En nu, broeders – hoor, hoe winnend hij hen aanspreekt – ik weet dat u uit onkunde hebt gehandeld, gelijk ook uw oversten!

En daarmee spreek Petrus helemaal in de geest van zijn Heer.

Aan het kruis bad Hij: *Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat ze doen.*

Nee, daarmee zijn de leiders en is de menigte niet verontschuldigd.

Hun onkunde is een schuldige onkunde.

Ook Paulus heeft uit onwetendheid Christus en zijn gemeente vervolgd.

Maar na zijn bekering heeft Paulus niet gezegd: *Nou ja, ik wist niet beter.*

Nee, tot het einde van zijn leven heeft die verblinding zwaar op hem gedrukt.

En hij bleef zich de ergste van alle zondaars voelen.

Wat de Joden in het proces tegen Jezus hebben gedaan is vreselijk.

Laten we dat niet bagatelliseren.

Maar deze wandaad betekent niet de definitieve verwerping van Israël.

Het is de Joden niet komen te staan op een eeuwige vervloeking.

Het is ontstellend dat christenen ooit zo hebben gedacht.
En vele malen erger nog dat ze daar ook meer dan eens naar hebben gehandeld!

Zijn bloed over ons en onze kinderen!

Als ik dat hoor moet ik denken aan nog een ander woord van Petrus.

Uit zijn toespraak op het Pinksterfeest in Hand. 2.

Ook dan klinkt de beschuldiging: *U hebt Jezus gekruisigd!*

Dan roepen velen geschokt: *Wat moeten we nu doen, mannen broeders?*

En Petrus antwoordt: *Bekeert u! Laat u dopen tot vergeving van zonden.*

Want voor u is de belofte en voor uw kinderen.

Wat wordt in dit woord van Petrus de uitroep van onze tekst wonderlijk gespiegeld.

Op Goede Vrijdag: *Zijn bloed over ons en onze kinderen.*

Op Pinksteren: *Voor u is de belofte en voor uw kinderen.*

Het bloed van Jezus is geen vloekbloed, maar zoenbloed.

Het is geen bloed dat schreeuwt om wraak.

Maar het is bloed dat schuld bedekt en verzoent.

Wie de taal van dat bloed eenmaal verstaat kan trouwens onmogelijk nog één kant uitkijken als het om de kruisdood van Jezus gaat.

Want was de schuld van dat groepje Joden dat direct verantwoordelijk is voor die dood groter dan van de rest van de mensen?

Hebben wij niet allemaal schuld aan Jezus' dood?

In hun beste momenten hebben christenen dat ook diep beseft.

Ik denk aan dat bekende gedicht uit de 17^e eeuw van Jacob Revius.

*'t En zijn de Joden niet, Heer Jezus, die u kruisten,
noch die verraderlijk u togen voor 't gericht.*

*Ik ben 't, o Heer, ik ben 't die u dit heb gedaan.
Ik ben de zware boom, die u had overlaân,
Ik ben de taaie streng, daarmee gij ging gebonden.*

*De nagel en de speer, de gesel die u sloeg,
De bloedbedropen kroon, die uwen schedel droeg.
Want dit is al geschied, eilaas! om mijne zonden.*

Hoe is het mogelijk dat christenen hoogmoedig de Joden een grotere schuld aan Jezus' dood hebben toegedicht.

En hun dit ook nog eeuwenlang hebben nagedragen?

Over schuld gesproken – dat is iets wat wij ons zelf moeten aanrekenen.

Het is een schuld, die tot op vandaag het gesprek met Joden bemoeilijkt.

Wij hebben door onze geschiedenis, waaruit Jodenhaat en Jodenmoord niet weg te wassen zijn, voor hen het kruis gemaakt tot een gehaat symbool.

Ik heb eens gelezen, dat in het hedendaagse Israël het plusteken niet wordt weergegeven met een kruisje, maar door een verticaal streepje met daaronder een horizontaal streepje.

Zo weerzinwekkend is voor hen het teken van het kruis.

En ook de naam van Christus is door de kerk de Jood tot een vloek gemaakt.

Ben Goerion, de eerste premier van de Joodse staat heeft eens gezegd:

*Een Jood kan elke overtuiging, elk geloof toegedaan zijn. Hij kan zionist en anti-zionist zijn,
orthodox, liberaal, atheïst of communist. Maar niet Christen. Een Jood die Christen
wordt pleegt verraad. Houdt in ieder geval op Jood te zijn.*

In 1962 besliste het Hooggerechtshof van Israël dan ook dat een Jood van het christelijk geloof niet kan

behoren tot de Joodse gemeenschap:

Het zou de naam en de inhoud van het begrip Jood ontheiligen en een ontkenning zijn van de waarden waarvoor zij zich eeuwen lang hebben laten afslachten, aldus dit Hoogerechtshof.

Hierbij past van onze kant geen verontwaardiging, maar schaamte.

Wat hebben wij de naam van Christus oneer aangedaan, door in die naam de Joden zoveel leed te berokkenen.

Wat zijn wij ver bij Petrus vandaan geraakt, die de Joden aansprak als broeders.

Zijn bloed kome over ons en onze kinderen...

Nee, het is geen uitspraak om maar uit de Bijbel weg te schrappen.

Het staat daar als een waarschuwing, dat juist zij die zo dicht bij God leven, totaal verblind een vreselijke schuld op zich kunnen laden.

En dat geldt voor Joden en christenen!

Wat zijn wij beiden afhankelijk van de genade van Christus, die vergeeft. AMEN.

04-05-2003